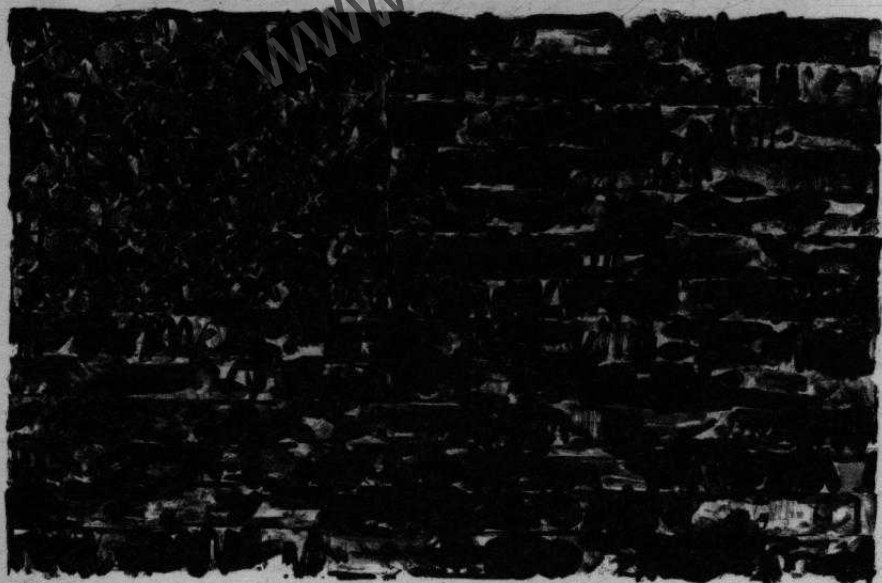

سرژ اُدیِه

نظریه‌های
جمهوری
و جمهوریت

ترجمه‌ی
عبدالوهاب احمدی

www.ketab.ir

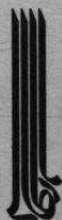
سرژ اُدیبه
نظریه‌های جمهوری و جمهوریت
ترجمه‌ی عبدالوهاب احمدی

انتشارات بایگانی
مدیر هنری و طراح گرافیک: پیمان فرگاهی
امور آماده‌سازی و تولید: کارگاه نشر بایگانی
مدیر تولید: پوریا فرگاهی
ویراستار: حسن عرب
قلم‌های استفاده‌شده در متن:
بدر نازک و سیاه، Cambria, Lucida Bright
چاپ: سپیدار / صنوبر
لیتوگرافی و صحافی: سپیدار
چاپ نخست، تهران، ۱۴۰۳
۵۰۰ نسخه

همه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است.

www.ketab.ir

انتشارات بایگانی
تهران، صندوق پستی ۵۱۱-۱۳۱۴۵
تلفن / دورنگار: ۶۶۴۰۲۲۶۰-۶۶۴۰۲۲۳۰ [۰۲۱]

سرشناسه: اُدیبه، سرژ / Audier, Serge
عنوان و نام پدیدآور: نظریه‌های جمهوری و جمهوریت /
سرژ اُدیبه؛ ترجمه‌ی عبدالوهاب احمدی
مشخصات نشر: تهران: بایگانی، آرشو، ۱۴۰۲
مشخصات ظاهری: بیست + ۲۱۲ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۳۳-۹۵-۷
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
پادداشت: عنوان اصلی:
Les théories de la république, 2004
موضوع: جمهوری / Republics /
دموکراسی / Democracy
شناسه‌ی افزوده: احمدی، عبدالوهاب، ۱۳۲۵- مترجم
شناسه‌ی افزوده: عرب، حسن، ۱۳۶۶- ویراستار
رده‌بندی کنگره: JCT۲۲
رده‌بندی دیویی: ۳۲۱/۸
شماره‌ی کتابشناسی ملی: ۹۲۶۷۹۹۷

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۳۳-۹۵-۷

یادداشت مترجم / الف

درباره‌ی نویسنده / ت

درآمد. بازگشت جمهوریت / ۱

بخش نخست. درباره‌ی سرچشمه‌های جمهوریت:

آرمان‌های باستانی و فرمول‌بندی نوین آن‌ها در دوره‌ی رنسانس / ۵

پیدایش ایده‌ی خیر همگان (res publica) / ۵

ارسطو: شهر، باهمستان شهروندان / ۶

سیسرون: جمهوری همچون «منافع عام مردم» / ۹

فرمول‌بندی نوین آرمان جمهوریت در دوره‌ی رنسانس / ۱۳

افزوده‌ی ۱. پولیب: نظریه‌ی نظام حکومتی آمیخته / ۱۴

«خیر همگان»، «هم‌داستانی»، «زندگی مدنی» / ۱۷

نمود سیاسی اومانیسیم جمهوری‌خواه در فلورانس / ۱۸

جمهوریت‌باوری کشاکش‌مند ماکیاول: گسستی تاریخی / ۲۰

افزوده‌ی ۲. اندیشه‌ی کشاکش «طبع‌ها» / ۲۴

اسطوره‌ی جمهوریت ونیزی / ۲۸

جمهوریت‌باوری فدرالیستی آلتوسیوس، آلترناتیوی برای بدن / ۳۰

افزوده‌ی ۳. بدن، نقد ماکیاول و «نظام حکومتی آمیخته» / ۳۲

بخش دوم. جمهوریت باوری در دوره‌ی انقلاب‌های مدرن / ۳۵

جمهوریت باوری بریتانیایی: بازگشتی به ماکیاول؟ / ۳۶

اتوبیو جمهوریتی هرینگتون / ۳۷

نامه‌های کاتون: از جمهوریت باوری انگلیسی تا انقلاب فرانسه / ۳۹

لیبرالیسم منتسکیو و میراث جمهوریت خواهی / ۴۰

افزوده‌ی ۴. جمهوریت باوری کشاکش مند سیدنی: تداوم میراث ماکیاول / ۴۲

افزوده‌ی ۵. فرگوسن: جامعه‌ی مدنی و آزادی سیاسی / ۴۴

از روسو تا فیلان جی‌یری: برآمد جمهوریت باوری مدرن / ۴۸

قراردادمداری و کیش دوران باستان: روسو / ۴۸

مابلی، له و علیه روسو / ۵۳

فیلان جی‌یری: جمهوریت باوری حقوق‌مند و روشنگری‌بنیاد / ۵۵

افزوده‌ی ۶. «دین مدنی»، سیمان جمهوریت / ۵۶

افزوده‌ی ۷. مری ولستون‌کرافت، نقد روسو: جمهوریت و رهایش زنان / ۵۸

افزوده‌ی ۸. آلفی‌یری، ماکیاول دوران روشنگری / ۶۰

از انقلاب آمریکا تا انقلاب فرانسه: تامس پین و کندورسه / ۶۱

افزوده‌ی ۹. فدرالیست باوری جمهوریت باوری نوین / ۶۹

افزوده‌ی ۱۰. کانت: جمهوریت باوری جهان‌میهن / ۷۲

بخش سوم. ملت‌ها و ملیت‌ها، سوسیالیسم، همبستگی باوری:

بازتعریف ایده‌ی جمهوریت از سده‌ی نوزدهم / ۷۷

لیبرالیسم و جمهوریت باوری: مورد توکویل / ۷۷

افزوده‌ی ۱۱. کارل، توکویل و جمهوریت باوری / ۸۲

سوسیالیسم جمهوریت خواه و میهن دوستی رمانتیک / ۸۴

جمهوریت باوری برابری خواه و پیش سوسیالیسم / ۸۴

سوسیالیسم دمکراتیک، جمهوری خواه و انجمن بنیاد پی‌یر لورو / ۸۶

جمهوریت خواهی و جنبش ملت‌ها و ملیت‌ها: ماترینی / ۸۸

ترکیب جمهوریتی فرانسوی: فراسوی شکاف لیبرالیسم/جمهوریت باوری؟ / ۹۲

جمهوریت باوری لیبرالی و کانتی بارنی / ۹۳

افزوده‌ی ۱۲. یوزیتویسم، آموزه‌ی رسمی جمهوری سوم فرانسه؟ / ۹۸

افزوده‌ی ۱۳. نظریه‌ی جمهوریتی دولت از دوین-سویت تا آنری میشل / ۱۰۱

همبستگی خواهی جمهوری بنیاد / ۱۰۴

جمهوریت باوری دمکراتیکِ مندرسِ فرانس / ۱۱۱

افزوده‌ی ۱۴. سوسیالیسم جمهوری خواه: ترکیبِ ژان ژورس / ۱۱۴

افزوده‌ی ۱۵. لئون دوگی، نظریه پرداز خدمات دولتی / ۱۱۵

افزوده‌ی ۱۶. سرچشمه‌های جمهوری «سوسیالیسم لیبرالی» / ۱۱۸

افزوده‌ی ۱۷. فرانسه، ایتالیا: آرمان‌های جنبش مقاومت / ۱۲۲

بخش چهارم. نوزایی جمهوری / ۱۲۵

اولویت «زندگی فعال» (activa vita): هانا آرنت، اندیشه‌ورز جمهوری باور؟ / ۱۲۶

جمهوریت باوری نوین: آلترناتیوی برای لیبرالیسم؟ / ۱۲۸

الگوی «جانور سیاسی» از نگاه پوکاک / ۱۲۸

جمهوریت باوری «بازاری»، از اسکینر تا ویرولی / ۱۳۱

افزوده‌ی ۱۸. انقلاب آمریکا و انقلاب فرانسه از دید آرنت / ۱۳۴

افزوده‌ی ۱۹. جمهوری باوری باهمستان بنیاد مایکل ساندل / ۱۳۵

آزادی جمهوری بنیاد همچون «عدم سلطه یا سلطه ناپذیری» (فیلیپ پتیّت) / ۱۳۸

میهن دوستی جمهوری بنیاد در ستیز با ناسیونالیسم (ویرولی) / ۱۴۱

جمهوریت باوری و لیبرالیسم: به سوی راه سوم لیبرالی جمهوریست‌مند؟ / ۱۴۳

دمکراسی مشورتی هابرماس: فراگذشت از شکاف جمهوری باوری / لیبرالیسم / ۱۴۳

افزوده‌ی ۲۰. بازاندیشی میهن دوستی جمهوری بنیاد در دوران جهان گستری

اقتصادی / ۱۴۴

راولز و تفسیر لیبرالی از جمهوری / ۱۴۹

سوسیالیسم همبستگی خواه و جمهوری باوری (والزر) / ۱۵۲

افزوده‌ی ۲۱. راولزیسم چپ همبستگی خواه و میهن دوست (وان پاریس) / ۱۵۴

آیا می‌توان جمهوری باوری را با چندفرهنگی آشتی داد؟ / ۱۵۸

جمهوریت باوری رویاروی «سیاست تفاوت پذیری» (یونگ) / ۱۵۹

آیا جمهوری باوری ای گشوده به چندفرهنگی امکان پذیر است (تیلور)؟ / ۱۶۱

دمکراتیک گردانی جمهوری / ۱۶۷

راه مشورتی همچون به روزسازی جمهوری باوری / ۱۶۷

فرمول بندی تازه‌ی انجمن بنیاد «اومانیزم مدنی» / ۱۶۹

زندگی مشارکتی: به سوی «دمکراسی نیرومند» / ۱۷۱

افزوده‌ی ۲۲. گفت‌وگوها درباره‌ی الگوی جمهوریت در فرانسه / ۱۷۴

افزوده‌ی ۲۳. فرانسه: جمهوریت‌باوری میان ایدئولوژی و فلسفه / ۱۷۸

افزوده‌ی ۲۴. اسپانیا، ایتالیا: نوسازی جمهوریت / ۱۸۰

کدام جمهوریت‌باوری؟ / ۱۸۳

نتیجه‌گیری. به سوی جمهوریت‌باوری زیست‌محیطی / ۱۸۹

واژه‌نامه: فارسی-فرانسوی؛ فرانسوی-فارسی / ۲۰۰

کتاب‌شناسی / ۲۰۳

نمایه / ۲۰۹

www.ketab.ir

یادداشت مترجم

هنگامی که از جمهوری سخن به میان می‌آید معمولاً شکل نظام سیاسی‌ای از ذهن می‌گذرد که برخلاف پادشاهی جنبه‌ی موروثی ندارد و رئیس دولت، رهبر کشور یا فرمانروا را شهروندان برای مدتی معین برمی‌گزینند. در نظام جمهوری، یا رئیس‌جمهور به عنوان رئیس قوه‌ی اجرای و مسئول حفظ یگانگی ملی سرراست و مستقیم از سوی شهروندان برگزیده می‌شود (جمهوری ریاستی، مانند ایالات متحد، فرانسه، ترکیه، برزیل و...)، یا اکثریت پارلمانی نخست‌وزیر را به عنوان رئیس قوه‌ی اجرای برمی‌گمارد و رئیس‌جمهور — مانند پادشاه در پادشاهی‌های دموکراتیک — تنها نقشی نمادین برای حفظ یگانگی ملی دارد و در امور اجرایی دخالت نمی‌کند (جمهوری پارلمانی، مانند هند، آلمان، ایتالیا و...). البته در نیمه‌ی دوم سده‌ی پیش رئیس‌جمهوران مادام‌العمر نیز پدید آمدند و در دو دهه‌ی گذشته ریاست‌جمهوری‌های موروثی نیز پدیدار شدند (جمهوری آذربایجان، گابن، کره‌ی شمالی و...). روشن است که چه نظام پادشاهی و چه نظام جمهوری همیشه با دموکراسی همراه نبوده‌اند، از جمله در جمهوری‌های تک‌حزبی یا اقتدارمنش. از این رو، جمهوری فقط به شکل نظامی سیاسی فروکاسته نمی‌شود و درون‌مایه‌ی آن در درازای چندین سده — از یونان باستان تا کنون — اندیشه‌ورزی‌ها، بحث و جدل‌ها و گفت‌وگوهای فراوانی را برانگیخته است.

ارسطو جمهوری را این گونه تعریف می کند: «حکومتی که پروای خیر همگان را دارد و به دست اکثریت اداره می شود دارای نامی است که عنوان مشترک همه انواع حکومت هاست یعنی پولی ته یا «جمهوری» و این اصطلاح کاملاً درست است.»^۱

جمهوری دوران باستان نخست در نظام دموکراتیک دولت شهر آتن و سپس در سرزمین پهنای روم برپا شد. آنگاه، در سده های میانه و نیز آغاز دوران مدرن، در دولت شهرهای کم و بیش کوچک ایتالیا تداوم یافت (البته هم جمهوری روم و هم این جمهوری ها اشراف سالار یا آریستوکراتیک بودند). می دانیم که افزون بر ارسطو در جمهوری روم نیز اندیشه ورزان برجسته ای مانند سیسرون به پرورش ایده ی جمهوری و جمهوریت همت گماشتند. این مفهوم از نو در دوره ی رنسانس پدیدار شد و از آن هنگام تا کنون فیلسوفان و اندیشه ورزان علوم و فلسفه ی سیاسی پیوسته به آن پرداخته اند.

مفهوم جمهوری در یونان و روم باستان به معنای نظامی بود که خیر همگان و منافع مشترک را آماج خود می نهاد؛ اما درون مایه اش از دوره ی رنسانس به این سو، با افزایش آزادی سیاسی علیم خودکامگی و استبداد، اولویت منافع عام و عمومی بر منافع خاص و خصوصی، حاکمیت قانون و فضیلت های شهروندی و...، پربارتر گردید.

در سده ی نوزدهم، ایده های بنیادین فلسفه ی لیبرالیسم و لیبرالیسم سیاسی مانند آزادی، فردیت، ارجمندی انسان، و برابری حقوقی شهروندان نیز بر ایده های پیشین جمهوری و جمهوریت افزوده شد و بدین سان جمهوری و جمهوریت با دموکراسی نمایندگی بنیاد از در سازگاری درآمد. روشن است که مفهوم مدرن جمهوری در بسیاری موارد گسستی از مفهوم باستانی آن را نشان می دهد. هم اینجا بگوییم که جمهوری و دموکراسی از دید مفهومی با یکدیگر تفاوت دارند. خانم بلاندین کریژل^۲، فیلسوف فرانسوی، تفاوت آن ها را چنین تعریف می کند: «دموکراسی» «قدرت مردم» و صاحب

^۱ ارسطو، سیاست، ترجمه ی حمید عنایت (تهران: کتاب های جیبی، ۱۳۵۸)، ۱۱۹.

^۲ Blandine Kriegel

عنوانِ کاریست قدرت را مشخص می‌کند و تعریف آن به پرسش که پاسخ می‌دهد، یعنی چه کسی قدرت را به کار می‌بندد. در حالی که جمهوریت (سازمان سیاسی جامعه) مضمون خودِ قدرت یعنی خیر همگان و مشترک را متعین می‌سازد و تعریفش به پرسش چه پاسخ می‌گوید... جمهوریت مضمون زندگی مدنی، خیر همگان و مصلحت عمومی را مشخص می‌کند، [اما] دمکراسی کنشگرِ زندگی مدنی معنا می‌دهد، آنچه بر زندگی مدنی فرمان می‌راند و زندگی مدنی را راه می‌برد.^۱

در سال‌های پایانی سده‌ی بیستم، در پی بحران‌های دمکراسی لیبرالی، اندیشمندانی چند کوشیدند با بازگشت به آرمان‌های جمهوریت راه برون‌رفتی برای این بحران بجویند و در میان آنان کسانی تلاش ورزیدند تا جمهوریت و لیبرالیسم را رویاروی یکدیگر بنهند. بدین‌گونه، ایده‌ی جمهوری و جمهوریت به موضوعی کانونی در فلسفه‌ی سیاسی غرب تبدیل گردید.

اکنون این پرسش پیش می‌آید که آیا جمهوریت می‌تواند پاسخی برای مسائلی بیابد که دگرگونی‌هایی مانند انقلاب انفورماتیک و پی‌آیندهایش، جهان‌گستری اقتصادی، فرهنگی و ارتباطی، مهاجرت، برآمد پوپولیسم، تضعیف دولت-ملت در برخی کشورهای اروپایی و به‌ویژه در اتحادیه‌ی اروپا، هویت‌طلبی‌های تندروانه، اصول‌گرایی دینی و غیره پیش آورده است؟ آیا جمهوریت‌باوری می‌تواند راهی برای دمکراتیک‌گردانی بیشترِ دمکراسی‌های لیبرالی بگشاید؟ در این رابطه برخی «اندیشه‌ورزان و جریان‌های سیاسی به‌ویژه در ایالات متحد و زیر تأثیر فیلسوفان پست‌مدرن فرانسوی — به‌ویژه ژک دریدا^۲ — کوشیدند برخی از اصول بنیادی مدرنیته را به پرسش برند و جهان‌روایی ارزش‌های مدرن را به بهانه‌ی احترام به چندگانگی فرهنگی و سیاسی مردود شمارند. برخی از آنان به باهمستان‌گرایی و جماعت‌ستایی گرویدند و تندروانشان با خواست بازگشت به ایده‌هایی

^۱ بلاتدین کریزل، درسمانه‌های فلسفه‌ی سیاسی، ترجمه‌ی عبدالوهاب احمدی (تهران: آشیان،

ارزش‌باخته و تحقق‌ناپذیر (مانند دموکراسی مستقیم) و... به نفی دستاوردهای سیاسی و حتی فرهنگی و اجتماعی دوران مدرن رسیدند و... در میان آنان حتی برخی بدیهیات تاریخی را مردود شمردند.^۱

نویسنده‌ی این کتاب کوچک نخست به ریشه‌یابی و تعریف جمهوری آرمان‌های جمهوریت و جمهوری می‌پردازد و سپس بازپیدایش آن‌ها در دوره‌ی رنسانس و دگرگونی‌هایشان در ایتالیا، انگلستان و فرانسه را برمی‌رسد و سرانجام، پس از پژوهشی درباره‌ی ایده‌ی جمهوریت در سده‌ی نوزدهم، نظریه‌های سیاسی و فلسفی اندیشه‌ورزان روزگار ما در باب جمهوری و جمهوریت را وامی‌کاود و منطق موضع‌گیری‌های کنونی در این زمینه را با نگاهی انتقادی می‌شکافد.

ترجمه‌ی این کتاب از روی واپسین چاپ (۲۰۱۵) انجام گرفته است؛ در این چاپ نویسنده با بازبینی متن با کاست و افزوده‌هایی و به‌روزگردانی مطلب، آن را پیراسته است. مترجم برخی از بخش‌هایی را که در واپسین چاپ نیامده، با این گمان که شاید برای خوانندگان فارسی‌زبان سودمند باشد، ترجمه و بر متن افزوده است. ما در برابر واژه‌ی «*républicanisme*» به‌مناسبت برابرنهادهای «جمهوریت‌باوری»، «جمهوریت»، «جمهوری‌خواهی» و «جمهوریت‌بنیادی» و در برابر واژه‌ی «*républican*» «جمهوریت‌باور»، «جمهوریتی»، «جمهوری‌خواه» و «جمهوریت‌بنیاد» گذاشته‌ایم.

^۱ داریوش شایگان، «چندگانگی فرهنگی»، در افسون‌زدگی جدید: هویت چهل‌تکه و تفکر سیار (تهران: فرزان روز، ۱۳۸۰).

درباره‌ی نویسنده

سرژ اُدیه^۱ فیلسوف و اندیشه‌ورز فرانسوی در سال ۱۹۷۰ زاده شد. پس از پایان دوره‌ی آموزشی، دکترای خود را در زمینه‌ی فلسفه‌ی سیاسی گذراند. او همچون کارشناس فلسفه‌ی سیاسی و اخلاق پژوهش‌های خود را با نقد و تبارشناسی نئولیبرالیسم، نومحافظه‌کاری و اندیشه‌های محافظه‌کار آغازید و سپس به تاریخ و فلسفه‌ی دموکراسی کشاکش‌مند روی آورد و در این راه به واکاوی نظریه‌های جمهوری و جمهوریت و نیز سوسیالیسم دموکراتیک و جمهوریت‌باور و همچنین به جمهوریت‌باوری اجتماعی و دریافت‌های گوناگون از همبستگی اجتماعی پرداخت و سرانجام پژوهش‌های خود را به فلسفه‌ی زیست‌محیطی (اکولوژیک) سمت‌وسو داد.

سرژ اُدیه در سال ۲۰۱۷ به کارهای پژوهشی پراهمیتی درباره‌ی ایده‌های اکولوژی سیاسی و نیز به نقد برداشت‌های «تولیدستا» و «تولیدشیدا» دست زد و در این راستا فلسفه‌ی جمهوریت‌باوری زیست‌محیطانه را پیش نهاد و در سال ۲۰۲۰ این فلسفه را در کتاب «شهر اکولوژیک» پرورد.

¹ Serge Audier